

נועם שבת

חכמת הלימודים
הלכות שבת

שע"י קהל עדת
חסיד"י באיאן

עלון שבועי • פר' ויחי תש"פ • גיליון מס' 31 • סימן רע"ז, רע"ח

הלכה ומעשה

נרות של שבת וש"ס

ועונה מיד את התשובה, מיד לאחר התפילה נערוך את השולחנות לסעודת ליל שבת ובכדי שנוכל לטלטל את המנורות ולהניחם לכל ארכו של שולחן המסיימים המרכזי, הנחנו עליהם לחמניות עגולות.

סליחה חברים! אבל הבייג'ל הזה לא מועיל כלום! פוסק ר' ישעיה' את פסוק כמעט בזעקה.

תירגע, אומר יחיאל, אני שאלתי 'רב' וזה בסדר גמור, בארועים שלנו יש לנו הוראה מהרבנים להניח חלות על השולחנות בערב שבת כדי שנוכל לטלטל בעת הצורך את השולחן עם הנרות...

סליחה, ר' יחיאל, אבל הדמיון בין שולחן למנורה הוא רחוק כרחוק שולחן שבצפון - ממנורה שבדרום... 'השולחן' - מותר בטלטול כיון שהוא מיועד להניח עליו חלות ופמוטים, ולכן כל עוד השולחן משמש בבין השמשות גם לחלות שהם עיקר הסעודה וגם לפמוטים, לא נעשה השולחן בסיס לנרות, אבל המנורה עצמה מיועדת היא ל'נרות' ולא לתליית לחמניות,

התעגלו בהפתעה למראה בית הכנסת שפשט בגדי לבן ולבש בגדי חג, וילונות שש וארגמן קשורים וחנוטים במקלעות וגדילים, מחופים בכיסויי תחרה חפותים בסמלי חגיגת סיום הש"ס, כיסו את כל קירות ההיכל מכותרות עתירי פרנזים ואבני סברובסקי הסמוכים לתקרה, ועד לרצפה המדובקת בבהט ושש ודר וסוחרת, כולו אומר כבוד.

בצידי בית הכנסת עמדו הכן על אחד השולחנות חמש מנורות קנים גבוהות (קנדלברות), ועל שולחן אחר כלי נוי שונים, ועיצובי פרות מגוונים המוכנים מבעוד יום לעריכת שולחן השבת.

חדי העין המתבוננים בתפאורה המרשימה שמו ליבם 'לעיצוב חדשני ומשונה' - על חמשת המנורות דלקו נרות - ובתווך בין הקנים, הונחו לחמניות בייג'ל ריחניות...

אחד המתפללים ר' ישעיה' שמו ניגש אל ר' יחיאל ור' שלמה המפיקים את הארוע המכובד, ושאלם לפשר העיצוב המשונה...

אתה הרי תלמיד חכם... מה אתה לא מבין? מחזיר לו ר' שלמה בשאלה,

בשבת העברה עלינו לטובה סיימו רבבות אלפי ישראל את הש"ס, וחגיגות סיומי הש"ס נזכרים ונעשים בימים אלו בכל בית ומשפחה, בכל בית כנסת ושכונה, בכל פלך ופלך ובכל עיר ומדינה בארץ ובגולה.

בבית כנסת מרכזי אשר באחת מערי הפריפריה הגדילו עשות, וגמרו אומר לחוג את סיומם של שיעורי הדף היומי הקיימים בבית הכנסת יחד עם עוד ממתפללי בית הכנסת שזכו לסיים את הש"ס בעיצומו של יום השבת - יום הסיום עצמו, ולהתחיל את הש"ס בו ביום כמאמר הכתוב 'ביום השבת יפתח' שהרי לכולי עלמא בשבת נתנה תורה.

ולשם כך נשכרה חברת הפקות מיוחדת שתארגן סעודת ליל שבת וסיום הש"ס המונית לכל מתפללי בית הכנסת ברוב פאר והדר שלא תישכח במהרה, ותלווה את מתפללי בית הכנסת למשך שבע שנות השובע הבאים לטובה, כיאה לכבודה של תורה.

...

עיני המתפללים הנכנסים לבית הכנסת בזה אחר זה בערב שבת של יום השבת

מערכת נועם שבת לשמיעת שיעורים בסדר הלימוד
בא"י 70-383-073-972
ארה"ב 718-83-555-718 אנגלי' 02031290414
פקס המערכת 153-722-90-10-91

העלון נועד לעורר מודעות לשאלות מעשיות ולתרגום ההלכות לשפת המעשה, אך אין להסיק ממנו הלכה למעשה

הלכה ומעשה - המשך

גוי' מסיים הרב את הסברו לר' ישעיה, ומורה לחון להתחיל בתפילת המנחה.

כשסיים הרב את תפילת שמונה עשרה הורה לחון להמתין רגע, וקרא אליו את ר' יחיאל ור' שלמה ושאלם האם הם הבעלים או האחראים על מנורות הקנים?

לא אנחנו הבעלים, ר' נפתלי הוא בעל המנורות! אז תגשו אליו מיד, ותורו לו לעשות תנאי לפני שתשקע השמש, שהוא מתנה 'שאינו מקצה דעתו מן הנר לאחר שיכבה' ובכך תוכלו לטלטל את הנרות לאחר שיכבו הנרות וכן את השולחן עליו מונחים הנרות.

קבלת שבת עברה על הציבור בהתרוממות הרוח בשירים וזמירות וריקודים לכבוד התורה והשבת.

מיד עם סיום התפילה הכריז הגבאי שכל הקהל הקדוש מתבקש להטות שכם ולסייע למארגנים בסידור השולחנות לכבוד השבת ומעמד סיום הש"ס.

ר' נתן מהאברכים הפעילים בבית הכנסת מתחיל לדחוף בידי את הבימה לצדי בית הכנסת, תוך כדי מתן הוראות לסידור השולחנות.

סליחה! דופק לו בחור צעיר קלות על כתפו, נראה לי שיש איסור לטלטל את הבימה בידיים! כי יש בתוכו תפילין וכל הבימה בסיס היא לתפילין המונחים בתוכו...

האמת, לא חשבתי על זה, מודה ר' נתן, אבל זה פשוט שמותר להזיז את הבימה, מבהיר הוא לבחור במאור פנים, כי תפילין הם כלי שמלאכתו לאיסור - מחמת האיסור ללבשם בשבת, והדין הוא שמותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו, וגם כאן הבימה נעשית אמנם בסיס לתפילין האסורות בטלטול אך כמו שאת התפילין מותר לטלטל לצורך מקומם אף את הבימה מותר לטלטל לצורך מקומה...

תוך דקות ספורות ניצב לאורך היכל בית הכנסת שולחן אבירים שכוסה במפה צחורה ועליו ראנר יוקרתי מעוטר בעיטורי זהב וכסף, כשהגוי מניח לכל

ארכו את מנורות השבת המפיצות את אורם לכל עבר...

על יד 'עמוד התפילה' ניטש ויכוח עז בין כמה מלמדני בית הכנסת, האם מותר להזיזו, הראשון טוען כי העמוד נעשה בסיס לנרות שעליו ואסור הוא בטלטול, אך השני לעומתו טוען בלהט שהעמוד בסיס הוא לאיסור והיתר כיון שהוא בסיס גם לסידורו הגדול של הש"ץ, ומותר הוא בטלטול.

ר' משה ממגיד השיעור בדף היומי, מצוטט להם את הגמרא שהמניח אבן על פי החבית נעשית החבית בסיס לאבן, ולכאורה נשאלת השאלה הרי החבית משמשת אף ליין שבתוכה ולמה נאסרת היא בטלטול מחמת האבן? שואל ר' משה ברטוריקה...

מסבירים המפרשים, שכיון שהכיסוי שעל החבית משמש רק לאבן ולא ליין נעשית פי החבית בסיס לאיסור ואסורה בטלטול, ואף כאן אמנם החלק התחתון של העמוד משמש גם לסידור הש"ץ, אבל החלק העליון של ה'שויתי' משמש לנרות בלבד ואסור לטלטל את העמוד כולו.

אז מה עושים? צריך להזיז מכאן את העמוד, שואל המעשי שבחבורה.

מה הבעיה, אפשר לקרוא לגוי שיזיז את העמוד כדין טלטול מוקצה על ידי גוי לצורך מקומו...

...

ההתרגשות בקהל הגיעה לשיאה בשעה שעשרות המסיימים עמדו על רגליהם והגו בפיהם את המילים המיוחלות, אותם מילים ספורות, מילים הנראות כל כך פשוטות, אך רוטטות ומרטיטות פורטות על כל נימי הלב והנפש, מילים - המגלמות בתוכן שבע שנים של עליות ומורדות, ימים טובים - ושאנים, מאורעות והרפתקאות שונות ומשונות, ומעל הכל אותו דף גמרא נצחי שלא נזנח לרגע וליווה את המסיימים בכל מסעיהם...

"הדרן עלך מסכת נדה וכל הש"ס!" הדרן עלך מסכת נדה וכל הש"ס! הדרן עלך מסכת נדה וכל הש"ס!"

מזל טוב!

הדהדה הקריאה באחת מפי עשרות המשתתפים שפתחו מיד בריקודים סוערים לכבוד התורה ולומדיה.

שיר רודף שיר, וזמר רודף זמר, המעגלים הולכים ומתרחבים אינם מותירים מקום לספקות סוחפים לתוכם אף את אחרוני המתלבטים המקבלים על עצמם להצטרף למעגלי הלומדים.

וכשהשמחה מרקיעה שחקים והציבור עולה ומתעלה טפחיים ושלשה מעל הקרקע, ישנם שליבים עולה על גדותיו משמחה והתרגשות ומוצאים עצמם מרקדים על הספסלים, וישנם כאלה שאינם יכולים להכיל בקרבם את גודל השעה והשמחה ומתעלים בהתעלות יתרה ועולים הם אף על השולחנות לפזז ולכרכר בכל עוז לפני השם...

שבת!!! זועק מאן דהו ממערב השולחן, תרדו מיד! אתם מנענעים

את השולחן ומקריבים את השמן אל הפתילה! ויש בזה משום מבוער.

ר' נפתלי המרקד לצידו, ממחר להרגיעו ולומר לו שהניחו בכוונה תחילה בערב שבת 'נר שעווה דקורטיבי' שלא לעבור על איסור מכבה ומבעיר בריחוק וקירוב השמן אל הפתילה, שהרי דעתם היתה בתחילה לטלטל את המנורה אגב הבייג'ל.

...

לאחר שזימנו למי שהשמחה במעונו (בלי לומר שהשמחה במעונו) ובירכו על המזון קרא אליו הרב את המארגנים והורה להם להוריד את המנורות שכבר הספיקו להיכבות על ידי גוי בלבד!

אז מה היה העניין בתנאי השורה לי הרב לעשות לכשיכבו הנרות, שואל ר' נפתלי, הרי על ידי גוי היתר הרב לטלטל את הנרות קודם הסעודה אף בהיותם דולקים?

אבאר לכם את העניין מסביר להם

דיני טלטול נרות שבת

טלטול הנרות על ידי חלות:

שולחן - שולחן ועליו נרות דולקים, אם הניחו על השולחן חלה מבעוד יום נעשה השולחן בסיס לאיסור ולהיתר ואף שהנרות יקרים יותר מהחלה, מ"מ כיון שהנרות והפמוטים נאסרו רק מחמת השלהבת והשלהבת אינה חשובה כמו החלה שהיא עיקר הסעודה נעשה השולחן בסיס לדבר המותר ומותר בטלטול (כשא"א לנער את הנרות).

מגש - אבל במגש המיועד לנרות בלבד לא יועיל להניח עליו חלה כדי שיעשה בסיס לדבר המותר כיון שהמגש מיועד לנרות בלבד הוא העיקר.

ומטעם זה לא יועיל להניח לחמניה על פמוט כדי להתירו בטלטול (כמעשה דידן).

(ויש לדון האם מועיל להניח חלה על כסא שמונחים עליו נרות חנוכה כדי שיוכלו לטלטלם כיון שנרות החנוכה חשובים לו במקום זה יותר מהחלה).

איסור כיבוי והבערה בטלטול נר הדולק:

בנר שעווה - באופנים המותרים לטלטל נר דולק מצד דיני מוקצה וכגון המטלטל שולחן שיש עליו נרות וחלות, יש

"מוקצה דשלהבת" טלטול נורות להט, גופי חימום, פלורסנטים ועוד

החזון איש (סי' מא ס"ק טז) כתב, שכיון שאין מטלטלים את הנר בשבת כדי שלא יכבה, ואף ביום חול משתמשים בנר במקומו ואין מטלטלים אותו, לכן אין דינו ככל הכלים המטלטלים, ומסיבה זו הוא מוקצה מחמת גופו. על הסבר זה הקשה הגר"ז אויערבאך (שו"ת מנחת שלמה סי' יד), שהרי עינינו הרואות שרגילים להעביר נר ממקום למקום כשיש צורך להאיר מקום אחר. תנו דעתכם, האם ניתן לומר שעשיית-של-חופה לא נועדו לטלטול?

לכן ביאר הגר"ז אויערבאך באופן אחר את הטעם לכך שהנר אינו נמנה בין הכלים המטלטלים. ראשית יש להפריד בין הלהבה לבין הפתילה והנר. הלהבה, בהיותה מתחלפת ומתחדשת בכל רגע ורגע, אינה נחשבת חלק מהנר. הנר אינו מאיר, אלא מספק חומר בעירה ללהבה, והלהבה היא המאירה, ורק עליה עלינו לדון אם כלי המטלטל היא. מעתה, ניתן להוסיף ולומר שלהבה אינה יכולה להיחשב כלי כיון שהיא גז שאין בו ממש, היא אמנם נראית לעין אך לא ניתנת למישוש, ואי אפשר לתפוס אותה ולטלטל אותה ממקום למקום, ולכן אין היא נכללת בין הכלים המטלטלים.

נורת להט - מבעיר, ברכת "מאורי האש" ומוקצה

עד לשנים האחרונות, בהן הוצאו נורות אלו משימוש ונאסר לשווקן, היו נורות הלהט מצויות בכל בית. במרכז הנורה הוחזק סליל מתכת דקיק על שני מחזיקים ממכתת, וכשהנורה חוברת לחשמל, הסליל התלהט והאיר באור צהוב.

הפוסקים דנו נורות אלו כאש לכל דבר, כיון שהמתכת המתלהטת דינה כאש, לפי דברי הרמב"ם (שבת פ"ב ה"א) שהמחמם את הברזל כדי לצרפו במים הרי זה תולדת מבעיר. לכן נקטו הפוסקים שהמדליק נורות אלו חייב משום מבעיר (שו"ת בית יצחק י"ד ח"א סי' קכ, אחיעוז ח"ג סי' ס ועוד). ידוע מעשה רב מהגאון רבי חיים עוזר גרודזינסקי, שבידך "בורא מאורי האש" בהבדלה על נורה כזו, כדי להראות מעשה ולקבוע הלכה שדינה של הנורה כאש לכל דבר, והמדליק אותה בשבת חייב משום מבעיר (אשל אברהם ניימרק, חולין, פירות גינוסר סי' כא). מסיבה זו יש מחמירים שלא ללמוד במוצאי שבת לאור נורת להט לפני שמברכים על הנר בהבדלה "בורא מאורי האש", כיון

הלכה יסודית בהלכות מוקצה נלמדה השבוע במסגרת "נועם שבת", והיא איסור מוקצה בשלהבת. ההלכה ברורה ומפורשת בגמרא, אבל טעמה לא נתפרש, ופוסקי הדורות האחרונים הסתפקו בטעמה. השלכותיו של ספק זה חובקות ומקיפות, ונוגעות לכלי חשמל רבים המשמשים אותנו בעשרות השנים האחרונות. להלן נטעם מהצדדים השונים שהעלו רבותינו בסוגיה זו, ובדיונים המעשיים בנוגע לנורת להט, נורת פלורסנט, נורות לד, מכשירי חשמל שיש בהם גוף חימום, ועוד.

למה שלהבת היא "מוקצה מחמת גופו"?

בגמרא (שבת מד ע"א) ובשולחן ערוך (סי' רעט ס"א) נפסק, שהנר והשמן והפתילה שדלקה בהם שלהבת בשבת, אסורים בטלטול משום שהם בסיס לשלהבת שהיא עיקרו של הנר, והשלהבת היא מוקצה מחמת גופו, ולכן אף הם מקבלים דין "מוקצה מחמת גופו", ואסורים בטלטול אפילו לצורך גופו או מקומו. וכיון שבשעת כניסת השבת הם היו אסורים בטלטול, הרי הם נשארים באיסורם במהלך כל השבת.

האחרונים התקשו למה השלהבת מוקצה, והרי לכאורה היא כלי, ככל הכלים המשמשים את הבריות לשימושים שונים, וגם בשלהבת משתמשים כדי ליהנות מאורה? למה כללו חכמים יחד עם עפר ועצים ואבנים שאינם מכלי הבית, ולכן דין מוקצה מחמת גופו להם? כמה דרכים נאמרו בביאור העניין, והמשותף להן הוא שכדי שכלי יהיה מותר לטלטול בשבת אין די בכך שהוא משמש אותנו, אלא צריך שתשמישו יהיה בדרך טלטול ממקום למקום. אם משתמשים בכלי כשהוא קבוע במקום אחד, הוא נשאר מוקצה, כיון שהוא "מוקצה מטלטול" לפי שאין רגילים לטלטל אותו, וממילא הוא נאסר גם בהשתמשות כיון שבדיני מוקצה השימוש והטלטול ירדו לעולם כשהם כרוכים זה בזה. הקדמה זו מקרבת את ההבנה שהנר מוקצה למרות שהוא משמש להאיר, כיון שהוא אינו מיטלטל. אלא שעדיין עלינו להבין למה אין הנר נידון כמיטלטל, ושתי דרכים בדבר.

הלכה ומעשה - המשך

בסיס לאיסור ולהתיר:

שולחן שמונחים עליו דברים מוקצים ושאינם מוקצים, אם הדבר שאינו מוקצה חשוב יותר לא נעשה השולחן בסיס לאיסור.

כלי שחלקו בסיס לאיסור והתיר וחלקו בסיס לאיסור בלבד - אסור לטלטלו, וכגון אבן המונחת על חבית של יין אין לטלטל את החבית על אף שהחבית משמשת גם ליין מ"מ כיון שפי הכלי משמש לאבן בלבד הרי הכלי בסיס לאיסור ואסור לטלטלו

עמוד התפילה - ולכן עמוד תפילה שמונחים עליו נרות וסידור מותר לטלטול כיון שהעמוד בסיס לאיסור והיתר, אולם אם הנרות אינם מונחים באותו מפלס של הסידור אלא מונחים על החלק העליון של העמוד לבדם (מעל השויתי - כמעשה דידן) אין לטלטלו כדין אבן שעל פי חבית.

ריקודים בשבת - לכבוד סיום הש"ס:

אין מרקדים ואין מטפחים כף אל כף, כדרך המשוררים שמא יבוא לתקן כלי שיר.

אולם בשמחת תורה מותר לרקוד בשעה שאומרים קילוסים לתורה משום כבוד התורה אך לא בשאר מצוות.

ואין למחות ביד ההמון הנוהגים לרקוד ולטפח בשבת דמוטב יהיו שוגגין. ויש ללמד עליהם זכות שהם סוברים כשיטת האומרים שבזמננו שאין אנו בקיאים בתיקון כלי שיר לא שייך לגזור שמא יבואו לתקן.

'שהשמחה במעונו' בסיום מסכת:

ביום של שלמה (ב"ק פ"ז סי' ל"ז) כתב: "היה נראה לברך שהשמחה במעונו בסיום מסכת. דאין לך שמחה יותר לפני הקדוש ברוך הוא, אלא שמחה ורינה של תורה. דאין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה".

ושוב כתב: "וכן הוריתי פעם אחת הלכה למעשה. ונתבלבל השמחה במהומות גדולות, על ידי סיבות קשות. ותליתי הסרחון בי, שעברתי על דברי רבותיי, שלא שמעו מעולם דבר זה.

לטלטלם בנחת ובזהירות כדי שלא יכבו.

בנר של שמן - וכן בכל

חומר בעירה נוזלי כנריות פח שהחלב נמחה ונמס בתוך הפח אין לטלטלם כיון שכשהשמן מתרחק מהפתילה יש בו משום איסור כיבוי, וכשהשמן מתקרב לפתילה יש בזה משום איסור מבעיר, אלא אם כן מטלטלם בנחת באופן שהשמן לא ינוע.

טלטול הנרות על ידי גוי:

כל דבר שאסור לישראל לעשותו אסור לומר לנכרי לעשותו, אולם מותר לומר לגוי לטלטל מוקצה בשבת, לצורך דבר המותר.

והטעם: שבכל מקום שהתירו לישראל עצמו לטלטל מוקצה על ידי טלטול מהצה, התירו גם כן לומר לגוי לטלטלו לטלטול גמור, ולכן אין להתיר לטלטל מוקצה ע"י גוי אלא לצורך דבר המותר וכגון שצריך למקום הנרות, שרק אז יש לישראל היתר לטלטלו ע"י טלטול מהצה.

ואין להורות היתר זה אלא לבני תורה אבל לעמי הארץ אין להתיר כדי שלא יתרגלו באמירה לגוי וידמו דבר לדבר ויקילו יותר.

לומר לגוי לטלטל נרות לצורך השימוש באור הנר (כמעשה דידן) - נחלקו הפוסקים האם לצורך דבר שכזה מותר לטלטל מן הצד, לדעת השו"ע ר"א אסור, ולדעת הב"מ והפמ"ג מותר.

תנאי במוקצה:

אם התנה מבעוד יום שיטלטל את הפמוטות לאחר שיכבו הנרות, יש אומרים שלא נעשה הפמוט בסיס לאיסור ומותר לטלטלו לאחר שיכבו הנרות מפני שלא הקצה דעתו מהם לכל השבת, ויש אומרים שאין התנאי מועיל כלום כיון שהקצה דעתו מהם בבין השמשות, הוקצה לכל השבת, וכן ההלכה.

ועל ידי גוי מותר לטלטלו אפילו לצורך דבר האסור כגון להצניעו כדי שלא יגנב, שלגבי זה סומכים על שיטת המתירים לטלטל בסיס על ידי תנאי.

להשאר שאלות לרבני המערכת

או לשמיעת שו"ת אקטואליות בנושאים הנלמדים חיינו למערכת הטלפונית:

בא"י 073-383-50-70

באר"ב 718-83-83-555

באנגליה 02-031-290-414 • שלושה 5

להבין ולהשכיל

הרה"ג ר' יחיאל יהודה זיבילד הי"ו מג"ש במערכת 'נועם שבת'

נעשה בסיס לשלחבת, ואסור לטלטל אותו בזמן שהוא פועל, וכמו כן אם הוא פעל בשעת כניסת השבת היה הוא נעשה מוקצה לכל השבת. גם לדעתו מותר לטלטל שעון יד הפועל באמצעות סוללה, ואת החומרא הגביל למכשיר חשמלי המחובר בתקע לשקע, שכן "אפשר שכאשר כח החשמל שמגיע מן החוץ למכשיר הוא ע"י חיבור של חוט החשמל שמגביל את הטלטול של המכשיר, הרי זה דומה לדין שלהבת [שהיא מוקצה לפי טעמו של החזון איש מפני שהיא מוגבלת בטלטול], על כן למעשה יש לחוש שלא יטלטל כלי חשמל אלו בשבת אף לצורך גופו או מקומו".

אך דעת גדולי הפוסקים שגם במכשירי חשמל הפועלים באמצעות זרם חשמלי, כל עוד אין חוט המתלהט אין להם דין מוקצה מחמת גופו ואין לדמות אותם לשלחבת [אלא שדנו במכשירים שהפעלתם וכיבויים תדירים, ונמצא שלשם השתמשות בהם רגילים להפעיל אותם, ובהפעלתם יש מלאכה האסורה בשבת, ולכן יתכן שדינם ככלי שמלאכתו לאיסור, ואין לטלטל אותם שלא לצורך גופם או מקומם, אבל לא דנו אותם כשלחבת שמכוחה יהיו כמוקצה מחמת גופו (ארחות שבת פ"ט הערה יז)].

סיכומם של דברים

שלחבת נחשבת מוקצה מחמת גופו, למרות שהיא כלי המשמש להאיר, כיון שאין מטלטלים אותה. לדעת החזון איש הסיבה שהיא מוגדרת כמי שאין מטלטלים אותה, היא לפי שבני האדם חוששים לטלטל אותה שמא תכבה. לדעת הגרש"א הטעם הוא מפני שהשלחבת עצמה אינה בת מישוש ואי אפשר לתופסה ולטלטלה.

יש פוסקים שדנו נורת להט כמוקצה כיון שהחוט המתלהט בה הרי הוא כגחלת. הגרש"א חילק לפי דרכו של החזון איש בין נורות שהדרך לטלטלן לנורות שהדרך להשאירן במקום קבוע. גופי חימום המתלהטים דינם כנורת להט, אלא שדנו האחרונים בנוגע למיחם, קומקום, פלטה וכדומה, אם כל הכלי נאסר בטלטול בשל גוף החימום המתלהט, או שמא הוא בסיס לדבר המותר והאסור.

בנורת פלורסנט יש התלהטות רק בתחילת הפעולה, וכשהנורות עומדות להסתיים - במשך כל הפעולה. מצד הדין יש דין מוקצה מחמת גופו רק בזמן ההתלהטות, ואם בכניסת השבת היתה התלהטות הנורה נשארת מוקצה לכל השבת. אבל יש מגדולי הפוסקים שדנו להחמיר בנורות פלורסנט ואף בנורות לד כדין נורות להט, כיון שלא כולם בקיאים להבחין ביניהם.

מצית להבה אלקטרוני יש בו להבה ממש, ולכן הוא מוקצה, והסוברים שקבלת שבת היא בזמן הדלקת הנורת ולא בזמן הברכה, ונוהגים להשליך את הגפרור בסיום ההדלקה, אין להם להשתמש במצית זה אלא בגפרור.

הדין היא אינה אמורה להיות אסורה בטלטול. אלא שהגר"ש אלישיב (שבות יצחק מוקצה פ"ד) והגר"מ פיינשטיין (בתשובותיו בספר טלטולי שבת) החמירו שלא לטלטל גם נורה פלורסנטית, כיון שיש לחשוש שאנשים יחליפו בינה לבין נורת להט ויבואו לטלטל גם אותה. בגליון 29 הובאה במדור זה שמועה בשם הגר"ש אלישיב, שמטעם זה יש לאסור לטלטל אפילו נורת לד, למרות שבה אין להט כלל, ואינה אלא גוף הפולט אור כשזרם חשמלי עובר בו. אולם ברור שאין לברך על נורות אלו ברכת "בורא מאורי האש", אף לדעת המתירים לברכה על נורת להט.

מצית להבה אלקטרוני

לאחרונה נכנס לשוק מצית חשמלי עם להבה, המכונה "מצית הפלא", והוא נועד להדלקת נרות שבת. בלחיצה על לחצן המצית יוצאת להבה קטנה, למרות שאין בו גז. הלהבה נכבית באופן אוטומטי לאחר 13 שניות.

ונהנה נחלקו הפוסקים אם קבלת שבת נעשית בשעת הברכה או בזמן ההדלקה. מדברי המגן אברהם (סי' רסה ס"ק יא) ועוד מוכח, שקבלת שבת היא בזמן הברכה, ולכן לפי מנהגנו שמברכים אחרי הדלקת הנרות אין מקבלים שבת במשך כל ההתעסקות בהדלקה, ורק בברכה שמברכים אחריה מקבלים שבת. אך רבים נוהגים שקבלת שבת היא בזמן הדלקת הנר האחרון, ולכן אין לכתוב את הגפרור שבו הדליקו את הנר האחרון, אלא להשליכו (שו"ע סי' רסג ס"י וכפירוש כה"ח ס"ק סב, קצות השלחן סי' עד ס"ה ובבבד"ש סוף ס"ק יד).

למעשה, השימוש במצית האמור מועיל רק לדעת הסוברים שקבלת שבת היא בזמן הברכה, ואפשר לכתוב את הגפרור או את המצית לאחר הדלקת הנרות ולפני הברכה (ראה שמירת שבת כהלכתה פמ"ג הערה קעט בשם תורת רפאל והגרש"א). אבל לדעת הסוברים שקבלת שבת היא בזמן הדלקת הנר האחרון, וצריך להשליך מיד את הגפרור מהיד וכאמור, עדיף להדליק בגפרור, שאותו ניתן להשליך מיד אחרי הדלקת הנר האחרון, ולא במצית זה שטכנית ניתן להניחו מהיד רק כמה שניות אחרי שמדליקים את הנר האחרון והלהבה שבו נכבית, ונמצא שמדליקים ביד מספר שניות אחרי כניסת השבת מצית שהוא בסיס לשלחבת, שהיא מוקצה מחמת גופו וכאמור.

כלים חשמליים המחוברים בתקע לשקע

צד חדש העלה הגר"נ קרלין בחוט שני (ח"ג פמ"ב אות ג), ולפיו יש לחשוש בכל מכשיר חשמלי הפועל באמצעות זרם חשמלי, שמא הזרם החשמלי נידון כשלחבת, והמכשיר כולו

לצורך השבת. ו"בסיס לאיסור ולהיתר" שההיתר חשוב יותר, מותר בטלטול. מצד שני יש שכתבו שהקומקום והמיחם והפלטה הם כלי חשוב ומסוים, ואין טעם לומר שהם רק בסיס למים המתבשלים בהם ולמאכלים המתחממים עליהם, ולעולם המיחם והקומקום והפלטה חשובים בפני עצמם ונעשים בסיס לשלחבת שבהם ולא למים ולמאכלים שבהם. כללו של דבר, ניתן לדון מסברא לכאן ולכאן והעניין צריך הכרעת מורה הוראה מובהק. בספר ארחות שבת (פי"ט סעיף קפג ובמילואים אות ז) הכריעו לחומרא, ויש שנטו להקל מחמת נידון זה.

נורות "פלורסנט"

את נורות הלהט החליפו נורות הפלורסנט, המכונות [בטעות] גם נורות ניאון, שאורך החיים שלהן ארוך יותר וצריכת החשמל שלהן נמוכה יותר. נורות אלו ממולאות בגז [גז "ארגון" לבד, או הגזים "ארגון" ו"קריפטון"], בצירוף כספית הפולטת קרינה בתדר הנקרא "אולטרא-סגול" שאינו נראה לעין, וציפוי זרחני על דופן הנורה הגורם לקרינה האולטרא-סגולה להפוך לאור הנראה לעין בגוונים שונים. כדי שהנורה תאיר, גורמים להתלהטות האלקטרודות שבקצות הנורה, ועל ידי ההתלהטות האלקטרוניים מתרחקים מהאטומים, והמתח החשמלי השורר בין האלקטרודות גורם שהאלקטרוניים שהתרחקו מחמת החום יזרמו מאלקטרודה לאלקטרודה בתוך הגז. כיוון הזרימה מתחלף חמישים פעם בשניה. המשנן [צ'וק בלשון העם] מייצב את זרם החשמל העובר בנורה שלא יעלה עד אין סוף ויגרום לקצר.

כאשר הנורה תקינה, גם כשהתלהטות שבקצות פוסקת, אין הזרימה של האלקטרוניים מפסיקה, והיא ממשיכה להאיר בלי שום בעירה וחום. אך כשהנורה מתקרבת לסוף ימיה עלי אדמות, החוט המתלהט בצדדים מתבלה, וההתנגדות החשמלית עולה,

ולכן נשאר להט כל זמן דולקת, ולכן, בצדדים. נמצא אם כך שכאשר הנורה פועלת באופן תקין אין בה להט אלא בשלב הראשון להדלקתה, ורק כשהיא קרובה לסוף ימיה, יש בה להט קבוע, בכל משך בעירתה.

לפי זה, בבואנו לדון אם נורת פלורסנט אסורה בטלטול כשלחבת, התשובה לכאורה היא שאם בשעת כניסת השבת הנורה היתה קרובה לימנה הדלקתה, או שהיא נורה ישנה מאוד, ולכן הלהט בוער בה, הרי היא נעשית מוקצה באותה שעה, ומגו דאיתקצאי בין השמשות הרי היא נשארת מוקצה לכולא יומא. אבל כשהנורה חדשה יחסית, והדליקו אותה זמן רב לפני כניסת השבת, נמצא שבשעת בין השמשות אין להט בנורה, ומעיקר

שיש מחמירים שלא ללמוד לאור הנר לפני שמברכים עליו במוצאי שבת "בורא מאורי האש", וגם נורת להט היא בכלל אש. [אך בשער הציון (סי' רחצ סק"ג) כתב שמנהג העולם להקל ללמוד אפילו לאור הנר לפני הבדלה, ואומרים לאורו "ויתן לך"]. כיון שלעניין הבערה ואש דנים את נורת הלהט כלהבה, יש פוסקים שנקטו שאף לעניין מוקצה יש מקום לדון אותה כשלחבת, וכל הנורה בסיס לשלחבת שבתוכה ואין לטלטל אותה אפילו לצורך גופה או מקומה (חלקת יעקב או"ח סי' קיז וסי' קיט, ציץ אליעזר ח"ו סי' ו אות ד). אך הגרש"ז אויערבאך כתב (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' יד עמ' קיב) שאף לדעת החזון איש הסובר שהטעם ששלחבת היא מוקצה הוא משום שמקפידים להשאיר אותה במקומה ולא לטלטל אותה כדי שלא תכבה, הרי שאין מכשיר חשמלי מוקצה אלא כשימושו הרגיל הוא במקום קבוע, אבל מכשיר המיטלטל ממקום למקום אינו בסיס לדבר האסור אף על פי שיש בו חוט להט, שהרי דרך שימושו בטלטול. לפי דעתו, מנורת חשמל שאפשר להעלותה ולהורידה ולהזיזה ממקום למקום, וכן פנס כיס, אינם בסיס לדבר האסור, ומותר לטלטל אותם. ולדעת הגרש"ז א עצמו פשוט שמותר לטלטל נורות אלו, כיון שאינן שלחבת שאין בה ממש, אלא חוט להט שיש בו ממש.

גופי חימום - האם אוסרים את כל הכלי בטלטול?

גופי חימום ממתכת המצויים במיחמים, קומקומים ופלטות חשמליות, מתלהטים ומתאדמים, ולכן יש לדון אותם כשלחבת לדעת החזון איש [ולדברי הגרש"ז א בדעת החזון איש - כשרגילים להשתמש בכלים אלו במקום אחד, בלי לטלטלם ממקום למקום, כפי שמצוי בפלטות חשמליות], ולכן גוף החימום יהיה מוקצה מחמת גופו. אך לדעת הגרש"ז א אין דין מוקצה דשלחבת לגופי חימום, כיון שיש בהם ממש והם כלי ככל הכלים.

עוד דנו האחרונים אם לדעת החזון איש יש לדון את הקומקום והמיחם כולו כמוקצה מחמת גופו מחמת היותם בסיס לשלחבת. וצדדים רבים הועלו בשאלה זו. השאלה הראשונה היא האם הקומקום והמיחם נחשבים חלק אחד עם השלחבת, ואם כן אסור לטלטלם כלל, כיון שחלק מהכלי הוא מוקצה ולכן כולו מוקצה. מצד שני יש מקום לומר שאם הם כלי אחד גדול, הרי זו עצמה סיבה שלא יחשבו מוקצה כשלחבת, כיון שרובו של הכלי אינו שלחבת ולכן יש לדון את הכלי על פי רובו והוא לא יהיה מוקצה כלל. ניתן גם לראות את הכלים הללו כמורכבים משני חלקים, גוף חימום בתוספת מיחם או קומקום או פלטה, ואם הם אינם גוף אחד עם גוף החימום אלא נחשבים רק בסיס אליו, הרי הקומקום והמיחם, וגם פלטת השבת שעמדו עליה מאכלים בזמן כניסת השבת, הופכים ל"בסיס לאיסור ולהיתר" כיון שיש בהם גם מים ומאכלים המותרים בטלטול וחשובים

לעשות ולקיים'

מי נותן פרנסה

"אוקי". מכאן והילך התנהלו הדברים במהירות. המנהל, פניו חתומות, הוציא מכתב פטורין. הקחאה על סכום כסף שמועד לפיצויים - סכום הנמוך בחמש עשרה אלף דולר מסך הפיצויים שהיה יכול לקבל, נרשמה גם כן ותוך מחצית השעה היה נתן מחוץ לבניין החברה, נפרד ממנה לעולמים.

'מה אני עושה עכשיו?... מצמץ אל השמש המסנוורת. חור שחור כמו נפער בליבו. חור של פחד ומועקה.

'הקב"ה נותן את הפרנסה והוא זה שפרנס אותי עד היום...' הדברים אשר שמע והחליט עם רעיותו, צפו בראשו ונסכו בו ביטחון, 'הוא יעזור גם הלאה!' ובמילים אלו עשה את דרכו אל תחנת האוטובוס.

הנסיעה עצמה עברה עליו במהירות, אך ביורדו מהאוטובוס, ברחוב הראשי פגש הוא בחבר ממוצא רוסי אותו לא ראה מזה שנים.

"נתן! מה שלומך?"

"אלכס!.. כמה זמן לא נפגשנו".

לאחר ההחליפו מילות נימוסים התעניין נתן, "במה הנך עובד?"

"אני... במפעל מתכת", השיב אלכס ובלי להבין מדוע, הוסיף, "ומחפשים כעת אצלנו מהנדס חשמל. וכמה אתה עוסק?"

ליבו של נתן החל הולם. "אני מהנדס חשמל ולפני חצי שעה התפטרתי".

אלכס בחן אותו לרגע ואז אמר, "בוא".

מנהל מפעל המתכת בו עבד אלכס, אדם רחב גרם קיבל אותו בעניין וכאשר שמע על עשרים ושתיים שנות הניסיון שלו התרשם ממש. "זה ניסיון נסיון!"

"אתה בפנים", הצהיר מיד והחל מפרט לנתן את זכויותיו כאשר אוזניו של נתן כמעט יוצאות ממקומן.

העבודה - חמישה ימים בשבוע. והמשכורת?... כפולה ממה שקיבל עד עתה. "אכן..." מלמל כחולם, "שבת היא מקור הברכה".

ושניים שנה. אם אני עוזב מעצמי, אצטרך לוותר על חלק נכבד מהפיצויים. מותר לי ככה להפסיד כל כך הרבה כסף?"

הרב הניח ידו על כתפו בהשתתפות, "ואלפי שנים בעולם הבא - מותר לך להפסיד? אם אתה באמת מאמין בריבונות של עולם, השלך עליו יהבך, היה חזק ואמור למנהלים שמעליך כי אינך עובד בשבת".

נתן הרהר לרגע, "טוב, אנסה", אמר לבסוף.

...

עם קצב הנסיעה התגלגלו גם מחשבותיו. אך בעוד הוא מתלבט החליטה אשתו. "מי נותן פרנסה, המנהלים או ריבונות של עולם?" שאלה אותו.

"הקב"ה כמובן", ענה לאלתר. "אם כך החלטנו. עליך לעזוב את העבודה ולסמוך עליו שהוא כבר ידאג לנו". ובזאת נסתיים העניין.

...

'קל לדבר וקשה לעשות' אומר הפתגם ועתה בעומדו בחדר המנהל הכיר נתן בנכונותו.

"כן נתן", תלה בו המנהל מבט שואל.

"כבוד המנהל", נתן אור את כל האומץ שבו, "אני מפסיק לבוא בשבת".

עיני המנהל כמעט ניקבו. "השתגעתי?!" אך נתן לא נבהל, "לא אדוני. נהייתי בן אדם".

המנהל הביט בו ארוכות ואחר אמר, "אין כאלו דברים אצלנו. אתה תפוטור".

נתן נשם עמוקות. חברת החשמל הייתה מקום העבודה שלו בעשרים ושניים שנים האחרונים מקום ממנו התפרנס בכבוד! אבל מילותיה של זוג' על מי שנותן את הפרנסה כמו זממו באוזניו. "בסדר", רק אמר.

ללא תקבל פיצויים, הוזהר המנהל, "תקבל כמה שקלים, אך את מה שאמור להגיע לך אם אתה נשאר - תפסיד". הוא בלע את הגוש בגרונו, "חבל".

עם תום ההרצאה נעמדו המשתתפים במקומותיהם, מותחים איברים ומחליפים חוויות ומארגני האירוע החלו לקפל ציוד; פירוק הרמקולים, גלגול החוטים ואיסוף שאריות הכיבוד. אולם הרב ידע כי כעת רק מתחיל הכל.

ואכן, האנשים החלו ניגשים אליו, שואלים, מבקשים הסבר, מתייעצים ומצהירים.

כך זה תמיד, ברוך השם. רצון לשמוע - יש להם לאחיו התועי וההרצאות שלו, בסיעתא דשמיא מעוררות עניין.

ברוך השם.

בני הזוג שניגשו אליו כעת לא נראו שונים מאחרים. בעל מראה מבוגר מעט, כאלו שעברו כבר דבר או שניים בחייהם ומחפשים אחר מזון רוחני. אך הבקשה שבפיהם הפתיעה גם אותו.

"אנחנו אחר מספר שיעורים", פתח הבעל אשר הציג את עצמו בשם נתן, "ו- אין מה לומר, השתכנענו. החלטנו לקבל על עצמנו עול תורה ומצוות. אבל דבר אחד קשה לנו לקבל ואנחנו רוצים שהרב יוותר לנו עליו".

שפתיו של הרב לא נעו, על אף השעשוע שהסבה לו הבקשה. מנימת דיבורו של האיש ניתן לחשוב כי יש בידו לעשות להם פרוטקציה...

"אני עובד בחברת חשמל", הסביר האיש, "העבודה היא ללא הפסקה, שבעה ימים בשבוע".

הרב נתן בו מבט צלול. "אסור לך להמשיך לעבוד כך".

"הם לא יסכימו לוותר לי על שבת", נבון נתן, "הם יפטרו אותי".

"אם כן, עליך להתפטר. מה עדיף? שהקב"ה יפטור אותך?"

נתן התגמגם, "אני עובד שם כבר עשרים